



Aluekatsaus 9/2009 / Murmansk

MURMANSKIN ALUE – PIENIÄ URAKOITA JA KOVIA ODOTUKSIA

Valoisampaa tulevaisuutta ennustellaan

Murmanskin alueen inflaatio oli 10,9 % aikavälillä marraskuu 2008 – marraskuu 2009 (vuotta aiemmin 14,4 %). rautatiekuljetusten ja ulkomaanmatkailun hinnat ovat laskeneet erityisen paljon. Viimeisen kolmen kuukauden aikana inflaatio on käytännössä pysähtynyt. Venäjällä kuluttajahinnat kasvoivat 8,3 % tammi-marraskuun aikana.

Murmanskin alueen väestön tulot olivat 19805 ruplaa tammi-lokakuun aikana. Kasvua edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna on 12,4 %, mikä merkitsee miinusmerkkistä reaalikasvua (-0,4 %). Minimitoimeentulo edellyttää Murmanskin alueella 7640 ruplaa. Koko Venäjällä keskimääräinen palkkatulo oli lokakuussa 18650 ruplaa.

Kaivannaisten tuotanto supistui 24 % Murmanskin alueella tammi-marraskuussa verrattuna edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon. Satamatoiminta on vilkasta. Murmanskin satamien tavaravaihto on kasvanut kolmanneksella viime vuoden vastaavasta ajanjaksosta (tammi-lokakuu). Koko Venäjällä satamien tavaravirrat ovat lisääntyneet viime vuodesta 8,2 %. Venäjällä hiilen, metallien ja malmien lastaukset ovat satamissa lisääntyneet mutta puutavaroiden, konttien ja mineraalilannoitteiden määrät ovat pudonneet.

Työttömyys Murmanskin alueella kasvoi 44,6 % vuoden aikana. Työttömyyden kasvu näyttää tilastojen mukaan päättyneen marraskuun aikana. Kansainvälisen työjärjestön hyväksymien mittastapojen mukaan Murmanskin aluella oli marraskuussa 38 000 työtöntä, mikä on 5,8 % enemmän kuin lokakuussa.

Murmanskin alueduuman kommunistien johtaja Pavel Sazhinov varoittaa sosiaalisen jännityksen kasvamisesta suljetuissa sotilaskaupungeissa. Elinolot heikkenevät mm. sotilasvirkojen supistumisen johdosta sekä sotilaiden asunto-ongelmien vuoksi. Venäjän pohjoiset alueet ja kaupungit kärsivät talouskriisistä koska huomattava osa niiden tuotannosta perustuu raaka-aineisiin. Sosiaalisen tilanteen kärjistymisen ehkäisemiseksi Venäjän hallinto on viime aikoina tukenut näytävästi suljettujen sotilaskaupunkien budjetteja.

Murmanskin aluehallinnon julkaiseman sosiaalisen kehityksen ennusteen mukaan kalastuksessa ja maataloudessa odotetaan erityisen vahvaa kasvua vuosina 2010 – 2012. Kyseisen ajanjakson vuosi-inflaatioksi ennakoidaan 12 %. Meri- ja ratakuljetukset lisääntyvät ennusteen mukaan 7 % ja sähkönkäyttö 3,5 %. Teollisuuskasvuksi muodostuu 3,4 % ja vuonna 2012 kasvu kiihtyy

entisestään. Mustan metallurgian puolella kasvu ei pääse käyntiin vuoteen 2012 mennessä. Investoinnit lisääntyvät Shtokmanin kentän hankkeiden edistyessä. Matkailijoiden määrän odotetaan kasvavan 2,7 % (ulkomaiset) ja 1,4 % (venäläiset) vuosittain. Murmanskin alueelle ennustetaan vuosittain 32000 turistia (Norjasta, Suomesta, Ruotsista, Iso-Britanniasta, USA:sta ja Saksasta). Alueen BKT kasvaa ennusteen mukaan 2,5 % vuosittain.

Innovaatiot puheenaiheena

Kuvernööri Dmitrijenkon mukaan Murmanskin alueen sosiaalistaloudellinen tilanne on parempi kuin keskimäärin Venäjällä. Kuvernöörin mukaan teollisuustuotanto putosi 6,5 % vuonna 2009 kun Venäjällä kokonaisuudessaan tuotanto supistui 11,4 %. Reaalitulot supistuivat alueella prosentin ja Venäjällä 4 % vuoden 2009 aikana. Kuvernööri Dmitrijenko on optimistinen vuoden 2010 osalta. Vuoden 2009 aikana solmitut investointisopimukset alkavat toteutua ja talous lähtenee nousuun. Apatiitin kaupunkia kehitetään tulevana vuonna innovaatiokeskuksena ja Teriberkaa teollisuuden ja kaasutoiminnan solmukohtana. Hiipinä, Turja, Luujärvi ja Petsamon alue keskittyvät erityisesti matkailuun.

Myös Alakurtti kuuluu kuvernöörin listalla teknologiakylien joukkoon. Alakurtissa vakavimpana ongelmana on sotilaiden asuntopula. Alueduuman puheenjohtajan Jevgeni Nikoran mukaan suomalaisia toivotaan rakentamaan Salla-Alakurtti –maantietä, jotta tien luokitus saataisiin aikanaan federaatiotasolle. Nikora otti kantaa Alakurtin kehittämiseen tavatessaan Alakurtin hallintoa joulun alla. Jevgeni Nikora ennustaa vuoden 2010 talouskasvuksi 3 % Murmanskin alueella. Hänen mukaansa vuonna 2010 ei vielä saavuteta kriisiä edeltäviä talouslukuja mutta vuosina 2011 – 2012 kriisi on hänen mukaansa voitettu. Nikora kantaa erityistä huolta yhden suuren teollisuuslaitoksen kaupungeista (monogorod) joihin talouskriisi on iskenyt lujasti.

Sekä Dmitrijenko että Nikora korostavat, että Murmanskin alueen kilpailukykyä ja innovaatiopohjaa pitää vahvistaa tulevan vuoden aikana. Innovaatioiden edistäminen näyttää vuoden 2009 aikana tarttuneen Venäjällä poliittisten johtajien vakiosanastoon. Vuonna 2010 aihe nostettaneen esille yhä useammin. Alueduuman puheenjohtaja Nikoran mukaan Kuolan tiedeakatemia muodostaa merkittävän osan Murmanskin alueen innovaatorakenteesta. Nikoran mielestä Murmanskin alueen kohtalonkysymyksenä on siirtyminen energia- ja raaka-ainestrategiasta innovaatiokehityksen suuntaan. Tiedeyhteisö tulee saada lähemmäksi alueen yrityksiä ja osa tutkijoiden kehittelyjen tuloksesta tulee voida kaupallistaa. Innovaatioajattelun avulla saadaan Nikoran mukaan asumisen menoja supistettua jopa 30 % pohjoisilla alueilla.

Innovaatiojärjestelmän kehittäminen edellyttää myös koulutuksen tehostamista. Puheenjohtaja Nikoran marraskuinen innovaatiopuheenvuoro myötäilee Venäjän presidentin aikaisemmin marraskuussa esittämiä teesejä Venäjän modernisoinnin tarpeesta. Kuvernööri Dmitrijenko, joka oli kuulemassa presidentin puhetta, totesi, että Shtokmanin kentän hyödyntäminen ja logistiikkakeskus sisältyvät alueen innovaatiojärjestelmään.

Venäjän kauppakamarin presidentti Jevgeni Primakovin mukaan Venäjän innovaatio- ja investointiprojektien kitkana ovat puutteellinen lainsäädäntö. Kauppakamari on esimerkiksi taistellut sen puolesta, että yliopistoihin voitaisiin perustaa innovatiivisia PK-yrityksiä, mutta lakiesitykset eivät ole menneet läpi. Myös hallinnossa on puutteensa. Verotuskäytännöt eivät tue innovaatioyrityksiä. Vaarana on Primakovin mukaan innovaatioyritysten karkaaminen ulkomaille.

Virallisia ilmoituksia Shtokmanin lykkääntymisestä

Syksyn aikana Murmanskin alueella on seurattu huolestuneena maailmalla käytävää keskustelua luonnonkaasun tarjonnan kasvusta ja kysynnän supistumisesta lähitulevaisuudessa. Myös vaihtoehtoiset energialähteet ja kaasua korvaavat seokset vaikuttavat luonnonkaasun kysyntään. Tämän kehityksen arvioidaan iskevän erityisen voimakkaasti Venäjän, Iranin ja Qatarin kaasuvientiin. Ennusteiden mukaan Gazprom menettää vaikutusvaltaansa vuoteen 2030 mennessä. Kysyntäennusteet muuttavat myös Gazpromin investointisuunnitelmia. International Energy Agency (www.iea.org) on nostanut luonnonkaasun mahdolliset ongelmat esille Moskovassa pidetyssä seminaarissa marraskuun alussa. Shtokmanin hyödyntäminen ei analyysien mukaan ole tarkoituksenmukaista. Lisäksi Gazpromin hallintoneuvoston puheenjohtaja Viktor Zubkovin kommentti joulupäivänä Shtokmanin kentän aikataulujen muuttumisesta vahvistaa arveluja, joiden mukaan hankkeen liikkeellelähtö myöhästyy jopa vuosilla. Lisäksi Total on ilmoittanut, että investointipäätökset tehdään vuoden 2010 lopulla. Talouskriisi on hidastuttanut investointirahoituksen hankintaa.

Venäjän arktisen mannerjalustan hyödyntäminen on vielä alkuvaiheessaan. Alueelta puuttuu porausalustoja ja -teknologiaa, kuljetuslogistiikkaa ja investointeja. Lähimmän kymmenen vuoden aikana varat riittävät maalla olevien lähteiden hyödyntämiseen. Arktiset olosuhteet ovat vaikeita mannerjalustan rikkauksien hyödyntämiselle. Jäävuoret, vedenalaiset maanjäristykset ja kalastus aiheuttavat ennakoimattomia ongelmia ja ristiriitoja. Gazpromissa nämä ongelmat on kyllä tiedostettu. Gazprom –osaakeyhtiön hallintoneuvoston varapuheenjohtaja Aleksandr Ananenکو korostaa yhtiön ympäristötietoisuutta. Ananenkon mukaan Gazprom haluaa varmistaa hankkeidensa ekologisen ja taloudellisen turvallisuuden. Shtokmanin kaasukentän hyödyntäminen muodostaa hänen mukaansa perustan Venäjän arktisen alueen mannerjalustan ekologiselle turvallisuudelle.

Toisaalta pitää muistaa, että pienet urakat etenevät omaa varmaa tahtiaan varautuen Shtokmanin avautumiseen. Joulupäivänä uutisoitiin esimerkiksi suomalaisen Wellquip OY:n myönteisestä sertifikaattipäätöksestä. Sertifikaatti antaa yhtiölle etulyöntiaseman toteuttamaan OOO Gazflotin tilauksia Viipurin telakalla. Wellquip suorittaa asennustöitä porauslautoille, joita tullaan käyttämään Shtokmanin kentällä. Shtokman Development AG puolestaan julkisti joulukuussa Shtokmanin kaasun hyödyntämiseen tarvittavien putkistojen laatuvaatimukset.

Suomalaiset ja ruotsalaiset logistiikkayhtiöiden johtajat keskustelivat marraskuun puolivälissä Murmanshelfin pääjohtajan Grogori Stratin kanssa Murmanshelf Logistika –yhtiön näkymistä. Murmanshelf kävi myös Expomet –hankkeen vieraana Suomessa joulukuun toisella viikolla. Murmanshelfin edustajat tapasivat vierailun aikana laivanrakennusyhtiöitä, laitetoimittajia ja offshoreteknologiaosaajia. Venäläiset osallistujat tutustuivat myös Viipurin telakan mahdollisuuksiin, Nord Streamin putkistohankkeisiin Kotkassa, Helsingin satamaan sekä mm. Aker Arctic –yhtiöön ja STX European telakkaan.

Hankkeet etenevät pienin askelin myös Kuolan niemimaalla. Shtokman Development AG rakennuttaa Teriberkaan 200 asukkaan huoltokeskuksen, joka tarvitsee sähköä, kunnallistekniikan sekä telekommunikaatioverkon. Asunnot rakennetaan moduleista ja kylän tulee olla valmis toukokuussa 2010. Norjalaisilla on vahva jalansija Teriberkassa. Erityisesti Finnmarkin alue on ollut aktiivinen yhteydenpitoon Teriberkan kanssa.

Norjalaiset etenevät muutenkin. Reinertsen laajentaa toimintaansa Murmanskissa ja insinööritoimisto Ramboll suunnittelee BB Eiendom AS ja Norjan valtion innovaatio-organisaation tuella bisnessentteriä Murmanskiin. Sentterin pinta-ala 60000 m² ja se keskittyisi öljy- ja kaasualan yritysten palvelemiseen. Venäjä ja Norja ovat yhdistäneet voimiaan myös Irakissa. Lukoil ja StatoilHydro voittivat yhteisprojektina Irakin West-Kurna-2 lähteen hyödyntämiskilpailun.

Joulukuun alussa Tromssassa pidetyssä seminaarissa korostettiin messujen ja kongressien merkitystä alueidenvälisen yhteistyön ja partneruuden kehittämisessä. Seminaarissa käsiteltiin myös Murmanskin alueen kuvernööri Dmitrijenkon suunniteltua vierailua Tromssaan tammikuussa 2010. Norjalaisia toivotaan yhä useammin partnereiksi järjestämään kongresseja ja messuja Murmanskiin.

Protektionismi nostaa päätään

Venäjän kaasuteollisuuden tuottajien liitto pitää välttämättömänä, että venäläiset koneenrakennusyhtiöt pääsevät mannerjalustan hankkeisiin. Operaattoreiden tulisi käyttää rakennushankkeissa vähintään 70 % volyymistä venäläisiä laitteistoja ja palveluita. Venäläiset teollisuusedustajat ovat huolissaan ulkomaisten yhtiöiden ylivallasta tuotanto- ja palveluketjuissa. Esimerkiksi Viipurin telakalla kahdella miljardilla dollarilla rakennetut tutkimusalustat jättivät vain 30 % investoinnista Venäjälle. Loput rahat valuivat ulkomaisille urakoitsijoille. Alustat tarvittiin Shtokmanin kentälle. Prirazlomnojen kentälle on puolestaan tuotu vanha brittiläinen alusta, mikä on närästännyt venäläisiä laitetoimittajia.

Liitto kritisoi erityisesti Gazpromin, Rosneftin ja Transneftin kauppapolitiikkaa, mikä vaarantaa valtion taloudellisen turvallisuuden. Liiton mukaan Venäjän ollessa WTO:n ulkopuolella voidaan käyttää Kiinan, Norjan, Iranin ja Brasilian kokemuksia normeista, joita sovelletaan kotimaisten

urakoitsijoiden suosimiseen hankkeissa. Yhtiöt voidaan esimerkiksi velvoittaa hankkimaan tietyn osuuden kotimaisilta tuottajilta.

Protektionismiajatus saa tukea myös poliitikoilta. Venäjän tuotannon suojaamista ovat vaatineet esimerkiksi Venäjän liittoneuvoston (ylähuoneen) kansallisen meripolitiikan komission jäsenet Sergei Burjanov ja Ilja Vaisman. Venäjän liikenneministeriö valmistelee parhaillaan lakiesitystä telakoiden ja kotimaisen laivanrakennuksen tukemisesta.

Varapääministeri Sergei Ivanovin mukaan kotimainen alustuotanto on neljänneksen kalliimpaa kuin laivanrakennus ulkomailla. Tämä johtuu teknologian jälkeenjääneisyydestä, verotuksesta ja tullikäytännöistä. Erilaisia tukimuotoja sovelletaan tälläkin hetkellä. Esimerkiksi joulukuun alussa pääministeri Vladimir Putin lupasi severodvinskiläiselle Zvezdotshkan telakalle 500 miljoona ruplaa valtiontukea.

Huippujohtajia käräjillä

Venäjän prokuraattorinvirasto epäilee Arkangelin entistä apulaiskaupunginjohtajaa Juri Shaulovia petoksesta. Shaulovin epäillään kavaltaneen 90 miljoonaa ruplaa, jotka on tarkoitettu sosiaaliseen rakentamiseen. Shaulov pyrki myös Murmanskin alueen hallintoon uuden kuvernöörin nimitysruletissa vuonna 2009. Shaulov on etsintäkuulutettu.

Entinen apulaiskuvernööri Boris Vorobjov on talutettu oikeuden eteen epäiltynä virka-aseman väärinkäytöstä. Vorobjovin väitetään jättäneen kilpailuttamatta rakentamiseen liittyviä hankintoja vuosina 2000 – 2001 toimiessaan Zaozerskin suljetun sotilaskaupungin johtajana. Hankinnat ja urakat menivät Vorobjovin läheisen tuttavan omistamalle yritykselle. Vuosina 2000 – 2003 Vorobjov lisäksi muutti sopimusten sisältöjä yritykselle yhä edullisemmiksi. Vorobjoviin liittyvistä rikosepäilyistä tiedettiin laajalti hänen toimiessaan apulaiskuvernöörinä kuvernööri Jevdokimovin virkakauden loppuvaiheessa. Epäselväksi onkin jäänyt miksi Jevdokimov nimitti Vorobjovin korkeaan virkaan aluehallituksessa. Uusi alueprokuraattori Maksim Jershov kykeni lopulta vauhdittamaan Vorobjovin jutun tutkintaa. Boris Vorobjov oli myös hankkimassa venäläisryhmän (Anna Shorokhovan ja Oleg Zhirnovin) kanssa kiinteistöjä Sallasta vuonna 2008 mutta myöhemmin hankintaa koskeva esisopimus raukesi.

Arktimornefegazrazvedkan entistä johtajaa Oleg Mnatsakanjania puolestaan epäillään veronkierrosta. Hän mm. antoi Murmansk –porausalustan vuokralle norjalaisille alennetulla hinnalla ja ilman valtion omaisuuskomitean lupaa. Jutussa on kuulusteltu noin 50 henkilöä, joista osa norjalaisia.

Lähteet: www.murman.ru
www.gov-murman.ru

www.b-port.com
www.mbnews.ru
www.formin.fi
www.bofit.fi
www.gazprom.ru

Katsauksen laati 31.12.2009:

Pekka Iivari
Kehityspäällikkö
Finnbarents